

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.2.2019.192343>

УДК 811.161.2

ДЕСКРИПТИВНІ І ПРЕСКРИПТИВНІ НОРМИ В ЛІНГВІСТИЦІ

ХОДАКОВСЬКА Н. Г.

кандидат філологічних наук, доцент
Київський національний лінгвістичний університет
khodakn@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9493-7261>

У статті здійснено теоретичне та практичне переосмислення понять дескриптивної і прескриптивної норм у лінгвістиці. Охарактеризовано поняття мовної норми як сукупності правил реалізації мовної системи, окреслено підходи до вивчення норми та різні терміни цього поняття в мовознавстві. Установлено фактори розподілу норми на експліцитну і імпліцитну й проаналізовано джерела формування цих норм у німецькій мові. Описано поняття “дескриптивна норма”, “прескриптивна норма”. Виявлено характерні ознаки дескриптивної норми, а також фактори виникнення, характерні особливості та функції прескриптивної норми. Розглянуто статус дескриптивних і прескриптивних норм у німецькій мові. Диференційовано дескриптивний і прескриптивний підходи до вивчення мови.

Ключові слова: мовна норма, дескриптивна норма, прескриптивна норма, експліцитна норма, імпліцитна норма.

DESCRIPTIVE AND PRESCRIPTIVE NORMS IN LINGUISTICS

KHODAKOVSKA Natalja Hryhorivna
Ph. D. in Philology, Associate Professor
Kyiv National Linguistic University
khodakn@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9493-7261>

Introduction. The linguistic norm is a defining feature of literary language at all stages of its development. This linguistic phenomenon is characterized by complexity and multidimensionality predetermined by internal and external conditionality of language development. It explains insufficient research of the language norm. Every language realizes the implicit and explicit norm. A codified component of the latter is referred to as a prescriptive norm and non-codified one is labeled as descriptive.

Purpose. The article focuses on determining the status of prescriptive and descriptive norms in linguistics.

Methods. The paper applies linguistic methods and techniques, including descriptive analysis, as well as methods of comparison, classification, and generalization.

Results. The research shows that the descriptive norm creates selection of already existing speech facts, based on the usage and the prescriptive norm. The descriptive standard (Ist-Norm) in German is related to the rules of a written language, rules of pronunciation and oral language. The spelling norm of the German language is always prescriptive, and the orthoepic norm is, on the contrary, descriptive, except for the media and public style. The process of German orthoepic norm codification is fostered by two trends. The representatives of the first movement consider the norm of pronunciation as an ideal and understand it as a prescriptive norm. Their opponents believe that the process of codification is descriptive. The prescriptive norm is ideal. Generally, the prescriptive approach covers the issues on standards in pronunciation, syntax, correct stylistic use of lexical means. The prescriptive norm is labelled as a “regulatory norm” because it has passed its own way, and is considered as fixed one in a form for a certain period of time and regulates the use of linguistic means in speech. The frame construction is part of the prescriptive

norm (Soll-Norm) of the German language, is characterized by a high degree of representation in texts of different styles and performs structural-syntactic and communicative-pragmatic functions in the sentence.

Conclusion. The descriptive norm represents various possibilities of a particular language system, accepted and implemented by the linguistic society of the world. Characteristic features of the descriptive norm are as follows: its determinism, development in the process of change and simultaneously with the change in the language system, variability. The properties of the prescriptive norm are codification, awareness and obligation for all speakers, taking into account social status. In German, prescriptive (*präskriptive*) and descriptive (*deskriptive*) rules are called Regeln rules.

Key words: language norm, descriptive norm, prescriptive norm, explicit norm, implicit norm.

Формулювання проблеми та обґрунтування актуальності її розв'язання. Мовна норма як складне і багатоаспектне явище відображає закономірні процеси і явища, що відбуваються в мові та підтримуються мовленнєвою практикою. Основними джерелами мовної норми вважаються твори письменників-класиків і сучасних письменників. Мовній нормі, як і мові, притаманні, з одного боку, тенденція до стабільності, з іншого – динамізм, змінність. Норма не тотожна системі мови, але нерозривно з нею пов'язана. Зміни в системі мови спричиняють зміни в нормі, і навпаки, норма здатна змінювати систему мови. Для визначення норми окремі лінгвісти, зокрема Ж. Леклер, Р. Лодж, Г. Бардукова, Г. Яворська, застосовують дескриптивний та прескриптивний підходи (Leclerc, 1979; Lodge, 1997; Бардукова, 2012; Яворська, 2000). Дослідження норми нараховує вже більше пів століття, норму вивчали відомі лінгвісти, однак не всі аспекти цього явища описані точно й повно. Недостатнє вивчення проблематики мовної норми можна пояснити, очевидно, складністю і багатоаспектністю цього мовного явища. Розробка цього явища пов'язана безпосередньо з вивченням внутрішньої і зовнішньої обумовленості розвитку мови, оскільки розвиток літературної мови є оновленням її норм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Функціонування різних типів *норми* в соціальному просторі мовної спільноти констатували багато вітчизняних і зарубіжних мовознавців. Для розмежування типів норм застосовували неоднакові підходи і пропонували різні терміни: *норма / відхилення від норми* (Арнольд, 2004; Бацевич, 2000;), *абсолютна норма / варіативні норми* (Антропова, 2013; Хомутова, 2005), *реалізована норма / норма, що реалізується* (Скворцов, 2005, с. 28 – 29), *норми першого рівня / норми другого рівня* (Алексеев, Григорьева, 1990, с. 18 – 22), *норма об'єктивна, соціальна / норма прескриптивна* (Жозьрьков, 2004; Кудрявцев, 1992); *норма експліцитна / імпліцитна* (Долинин, 2010; Ицкович, 2010). Однак подібний розподіл був лише зазначений у лінгвістичній літературі, але не отримав достатнього обґрунтування. Крім цього, не були достатньо чітко визначені критерії виділення, функції, характерні риси, статус досліджуваних понять. Основною причиною подібного розподілу слугувала різниця між кодифікованими мовними фактами і реальними мовленнєвими реалізаціями; головна відмінність між ними визначалася ступенем обов'язковості їх вживання (поширеність на весь мовний колектив або на окрему його частину), що і спричиняло зацікавленість до неоднаковості кожної з них. Неоднорідний склад колективу і є основною причиною різнотипного вияву *норми* всередині мовного колективу. Незважаючи на певну демократизацію сучасного суспільства, в якому виділяють групи мовців за віком, соціальним статусом, родом занять, походженням, освітою, культурним рівнем і т. ін., життя мовців проходить в абсолютно різних умовах, що не може не позначитися на виборі мовних засобів. Таким чином, лінгвістична норма кожної окремої групи формується насамперед під впливом об'єктивних умов, які пояснюють неідентичність різних імпліцитних норм.

У цій статті ставимо за мету проаналізувати дескриптивну і прескриптивну норми в лінгвістиці, зокрема в німецькій мові.

Завданнями розвідки є визначення факторів розподілу норми на експліцитну та імпліцитну; характеристика дескриптивної та прескриптивної норм у лінгвістиці; встановлення джерел і функцій формування дескриптивної та прескриптивної норм німецької мови; окреслення ознак дескриптивної та прескриптивної норм.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням здобутих результатів.

Експліцитна норма поширюється на весь мовний колектив, є зразком. Ця категорія включає в себе фонетичні, лексичні, граматичні та інші кодифіковані норми літературної мови, а також норми, які офіційно не закріплені як норми, однак їх використовує більша частина мовців, незалежно від соціального прошарку. Імпліцитна норма функціонує всередині окремо взятої соціальної групи.

Важливим фактором розподілу *норми* на *експліцитну* і *імпліцитну* є вплив освітнього процесу. Здебільшого рідну мову дитина опановує в сім'ї, тобто всередині певної групи, що забезпечує спадковість – відтворення імпліцитної норми певної групи в мовленні нового носія мови. З огляду на сказане, потрібно згадати монографію І. М. Осовської “Сучасний німецькомовний сімейний дискурс”, у якій розглянуто сучасний німецький сімейний дискурс у когнітивно-семантичному аспекті та з’ясовано комунікативно-прагматичну специфіку, типи та види сучасного німецького сімейного дискурсу (Осовська, 2014, с. 394). У монографії встановлено, що основою гармонійного співіснування німецької пари є історично сформовані авторитети, індивідуалістичні цінності, пов’язані з особистим простором індивіда, наявність яких дозволяє досягти щастя, задоволення, спокою і захищеності (Осовська, 2014, с. 395).

Однак процес опанування мови продовжується в школі, де пропонують кодифіковані лінгвістичні факти експліцитної норми, які істотно відрізняються від вже опанованих. Отже, урахувавши обов’язковість освіти, у мовленні кожного носія мови функціонують як *імпліцитна норма* соціальної групи, до якої він належить, так і *експліцитна норма* певної мови. *Експліцитна норма* також неоднорідна. Відмінності між її кодифікованою і некодифікованою частиною є результатом еволюції норми, її постійного розвитку і оновлення. Розглядаючи кодифікацію як один з етапів становлення норми, у синхронії можна тлумачити некодифіковану частину експліцитної норми як передостанній етап цього процесу, а кодифіковану частину – як її кінцевий результат.

Отже, кодифікований складник *експліцитної норми* іменуємо терміном *прескриптивна норма*, а некодифіковану частину – *дескриптивна норма*.

Розробляючи проблеми літературної норми та її кодифікації, Б. Фаска виділяє *прескриптивну* і *дескриптивну норми* (Фаска, 1976, с. 98 – 101). Лінгвіст трактує дескриптивну норму як рівнозначну тим можливостям, що надає система; вона не виключає жодного варіанта з усіх можливих. Дескриптивна норма визначається лише системою мови з її внутрішніми зв’язками й переходить разом зі змінами в систему мови. Наприклад, статус дескриптивної норми завжди має норма діалектів. *Дескриптивна норма* – репрезентант усіх реальних, реалізованих можливостей певної мовної системи, що прийняті і репродуковані лінгвосоціумом. Для дескриптивної норми, порівняно із прескриптивною, характерні інші риси: по-перше, дескриптивна норма оформлена стихійно, без свідомого втручання людини, що визначає її природний характер; по-друге, незафіксована в академічних виданнях (підручниках, словниках тощо); по-третє, орієнтація тільки на інтуїтивне уявлення про правильне / неправильне зумовлює послаблену імперативність дескриптивної норми, її недостатню усвідомленість мовним колективом і відносну нестабільність.

У діахронічному аспекті *дескриптивна норма* має перспективний характер (розширює використання потенційних можливостей мови, тяжіє до створення нових зразків). Але це не єдине джерело її формування. *Дескриптивна норма* спирається насамперед на *узус*, створюючи відбір уже наявних мовленневих фактів, а також на *прескриптивну норму*, завдяки наявності

в її складі нерівноцінних варіантів. Щодо **дескриптивної норми** (*Ist-Norm*) (норма, яка є, тобто реальна норма) у німецькій мові, потрібно згадати найперше норми писемної мови, що регулюються граматичними правилами, а також усну мову та вимову. Німецькі лінгвісти відзначають, що орфографічна норма завжди прескриптивна, орфоепічна норма має, навпаки, рекомендований характер і є дескриптивною, окрім засобів масової інформації та ораторського мистецтва (Демидович, 1996, с. 48 – 49).

Основою розвитку німецької національної мови була не розмовна мова великого міського центру, а писемна мова міських і князівських канцелярій, мова друкарів, мова Біблії Мартіна Лютера і клерикальної літератури епохи Реформації, мова граматиків-нормалізаторів, мова буржуазної національної літератури XVIII – XIX ст. Могутнім знаряддям мовної уніфікації стало виникнення книгодрукування у середині XV ст. Однією з головних причин, що Німеччина довгий час лишалася без єдиних лексичних та орфоепічних норм, є відсутність економічної єдності і велика роздрібненість країни на окремі князівства. Економічними і культурними центрами були Берлін, Мюнхен, Гамбург, Кельн, але важко визначити за якимсь із них **норму німецької мови**. Починаючи з XV ст., робляться спроби зафіксувати писемні норми німецької мови на основі народно-розмовної форми. Якщо основи писемної норми національної мови були закладені до XVI ст. (епоха Реформації), то уніфікація розмовної мови закінчилася тільки у другій половині XIX ст., коли літературна мова була вже сформована, тобто розмовна мова займає проміжне місце між літературною мовою і діалектами, отже, є джерелом поповнення мови.

Важлива роль у становленні **норм писемної мови** належить М. Лютеру, який, за його ж словами, користувався мовою саксонської канцелярії як “найбільш загальною німецькою мовою” (*die gemeinste deutsche Sprache*). Питання про наявність **писемної норми** в середньовісній німецькій мові було предметом запальних дискусій між німецьким мовознавцем Карлом Лахманом, який визнавав існування загальної мови в цей період (1820 р.) і Германом Паулем, який навпаки критикував цей погляд, хоча й визнавав наявність розрізнених діалектів у німецькій мові того часу (1873 р.). Остаточне закріплення **писемної норми** німецької літературної мови відбувається у другій половині XVIII – початку XIX ст. Тільки у XVIII ст. виникають **норми верхньонімецької національної мови** (*Hochdeutsch*), яка лягла в основу орфографії і граматики німецької мови (Євгененко, Кучинський та ін., 2008, с. 13).

Уніфікація німецької вимови була однією з основних проблем фонетистів Німеччини вже з XVIII ст. Яскравий представник створення єдиної системи вимови німецької мови – Й. К. Готтшед. Проблемою німецької вимовної норми активно займалися В. Фіетор, Т. Зібс. У 1962 р. до процесу кодифікації німецької вимовної норми приєдналося видавництво DUDEN зі словником вимови М. Мангольда (Duden, 1962). Останнім словником вимови німецької мови є виданий у 2009 р. “Deutsches Aussprachewörterbuch” (DAW, 2009), в якому за основу береться мовлення дикторів. Новим у словнику є залучення до визначення вимовної норми соціально-фонетичних параметрів говоріння.

Ілюстрацією зміни підходів до кодифікації вимовної норми в діячості є звук [r]: до 2009 р. передньоязиковий [r] і увулярний [R] розглядалися як норма, але в сценічному мовленні. Подібна нормативна вимога до звуку [r] зафіксована в новітньому словнику вимови німецької мови. Найбільш поширеним нормативним варіантом приголосного звуку [r] вважається щільний задньоязиковий [ʀ], наприклад: [bɪ ʀən], [ʔ'a:t].

Усупереч традиціям світової фонетичної лексикографії, де переважає дескриптивний тип словників, словник К. Дудена “Das Aussprachewörterbuch” є переважно прескриптивним, тому що його автори реєструють ідеальну вимову і заперечують наявність рівноправних фоноваріантів.

Процес **кодифікації орфоепічної норми** німецької мови відбувався завдяки двом течіям. Представники першої течії (Т. Зібс, К. Дуден) розглядають норму вимови як ідеал, тобто розуміють характер орфоепічної норми як **прескриптивну норму**. Прихильники другої течії

(В. Фіетор, Г. Крех) беруть за основу вимовної норми мовлення ведучих програм новин, тобто норми, які наближені до реального мовлення. Вона не вважається ідеалом, об'єктивно зображує мовленнєве вживання, тобто має *deskриптивний* характер. Оскільки під *нормою* в лінгвістиці розуміють, з одного боку, загальновизнане вживання мовних засобів, а з іншого, сукупність правил, що систематизують використання мовних одиниць у мовленні особистості (Ахманова, 2004), тенденції кодифікації відображують обидва аспекти поняття *норми*.

На думку П. О. Селігея, норма базується лише на узусі, а мовознавець вважається споглядачем. Його завдання полягає в підготовці й описі мовних фактів за допомогою нейтральних засобів (Селігей, 2012, с. 68). Г. Бардукова розуміє *deskриптивну норму* як таку, що “відображає реально вживані в мові лексеми, словоформи, мовні конструкції” (Бардукова, 2012, с. 299). Мовні засоби не завжди відповідають установленим зразкам, оскільки вони можуть бути стилістично маркованими, підлягати впливу як екстралінгвальних, так і інтралінгвальних чинників (Коць, 2010, с. 48). Отже, *deskриптивна норма* репрезентує різні можливості певної системи мови, що приймаються і здійснюються мовним соціумом навколишнього світу.

Услід за Л. В. Струганець, характерними ознаками *deskриптивної норми* вважаємо:

- детермінованість норми, що обумовлена лише системою мови і її внутрішніми закономірностями;
- розвиток у процесі зміни й одночасно зі зміною у системі мови;
- неуможливлення дійсних, здійснених і тих, які здійснюються, перспектив мовної системи, що і визначають варіантність (Струганець, 2011, с. 37).

О. О. Селіванова у своєму лінгвістичному словнику трактує прескриптивне мовознавство як розділ мовознавства, що вивчає питання унормування (кодифікації) мовних форм, їхньої оцінки, істинності, естетичності, доцільності тощо (Селіванова, 2008, с. 487). Прескриптивний підхід до вивчення мовних засобів включає в себе стандарт вимови, синтаксис, коректне використання лексичних засобів з погляду стилістики. “Прескриптивісти пропагують те, що певні групи мовного колективу розглядають як добрий смак. Якщо ці смаки консервативні, прескриптивне мовознавство може нав'язувати суспільству незмінність мови, якщо радикальні – продукувати неологізми” (Гайович, 2012, с. 40). Таким чином, прескриптивний підхід до вивчення мовних засобів охоплює пропозиції щодо продуктивного вживання мови і *прескриптивна норма* – комплекс правил використання мовних засобів. Важливою ознакою прескриптивної норми є стабільність, яка залежить від культурно-історичної ситуації, мовної структури та особливостей генези її літературної форми (Коць, 2010, с. 48). Глибоко й різнобічно розглянуто прескриптивну і deskриптивну норми в монографії Г. М. Яворської (2000). Хоча слід зазначити, що ще на початку 20-х років ХХ ст. проблеми співвідношення прескриптивної і deskриптивної норм було висвітлено в дослідженнях О. М. Пешковського.

На нашу думку, *прескриптивна норма* – норма, яка пройшла свій шлях становлення, фіксується в такому вигляді в певний відрізок часу і протягом цього часу регулює використання мовних засобів у мовленні. Тому *прескриптивну норму* називають “розпорядчою нормою”.

У німецькій мові рамкова конструкція є важливим і обов'язковим складником побудови німецьких речень, основною ознакою синтаксису німецької мови, особливістю якої є закріплений порядок слів (Dürscheid, 2007; Egoms, 2007; Schmidt, 2007 та ін.). Ця синтаксична конструкція – частина *прескриптивної норми (Soll-Norm)* (норма, як потрібно, тобто ідеальна норма) німецької мови, що характеризується високим рівнем репрезентативності в текстах різних функціональних стилів та виконує структурно-синтаксичну та комунікативно-прагматичну функції (Туришева, 2012, с. 6).

У мовному суспільстві *прескриптивна норма* визначається трьома факторами:

- по-перше, це уявні репрезентації мовців, сукупність уявлень про нормативне мовлення, щодо якої мовленнєві факти можуть бути правильними / неправильними, поганими / хорошими, стандартними / помилковими і т. ін.;

– по-друге, характерний (референціальний) апарат, що наводить приклади функціонування певного типу норми в джерелах, які є авторитетними стосовно мови. Це можуть бути академії, окремі суспільні організації: окрім цього, подібні реалізації закріплюються в граматиках, словниках, нормативних виданнях;

– по-третє, **прескриптивну норму** поширюють суспільні інститути, такі, як: школа, засоби масової інформації тощо. З огляду на сказане, можна визначити характерні особливості норми в співвідношенні з мовним колективом: кодифікованість, усвідомленість і обов'язковість для всіх мовців, враховуючи соціальний статус (Aleong, 1983, с. 270).

В історичному плані **прескриптивну норму** характеризують стабільність, стійкість (наявна впродовж тривалого періоду часу, не часто змінюється) і ретроспективний характер (орієнтована на зразки, створені в минулому, унаслідок чого відібрані і закріплені мовленнєвою практикою).

Названі вище особливості **прескриптивної норми** визначають її **функції**: **розпорядча** (надає мовцям моделі для побудови висловлювань), **коректна** (поділяє мовленнєві факти на правильні / неправильні), **оцінна** (так говорити “добре”, а так говорити “погано”), а також **консервативна** (направлена на збереження вже наявної системи).

Прескриптивна норма вважається консервативною, якщо вона обумовлена літературною традицією, освітою та соціальним статусом країни. Своєрідність прескриптивного лінгвістичного підходу, що характеризується оцінним ставленням до мови, полягає в його протиставленні дескриптивній лінгвістиці, зорієнтованій на безоцінну об'єктивність (Гайович, 2012, с. 45).

В українській лінгвістиці питання стандартизації вимови, синтаксису, коректного стилістичного вживання лексичних засобів та ін. охоплює **прескриптивний підхід**. Сюди входить і розробка та підтримка міжрегіональної (літературної) мови, стандартних систем мовлення (Гайович, 2012, с. 40) та вивчення проблем унормування (кодифікації) мовних форм, а саме: укладання нормативних граматик різноманітних мов, тлумачних словників, орфографічних, орфоепічних і граматичних словників. Культура мовлення, упорядкування мовного законодавства, суспільні заходи з регулювання мовного функціонування також є результатами розробок у цій галузі (Селіванова, 2006, с. 488), тобто, до **прескриптивної норми** належать проблеми літературної норми та культури мовлення.

У німецькій мові прескриптивну (*präskriptive*) та дескриптивну (*deskriptive*) норми називаються правилами (*Regeln*). Прескриптивні правила мають справу з нормою. Поняття норми є зрозумілішим, коли воно стосується варіанта. Можна сказати, що норми створюються там, де для досягнення певної мети пропонується декілька варіантів. Норми передбачають варіант, **прескриптивне правило** є конкретним вираженням норми (Gallmann, Horst, 1997, с. 94). І. Демль розрізняє **норму мети** (*Zielnorm*) і **норму вживання** (*Gebrauchsnorm*). Про норму мети йдеться, коли висувається обов'язкова вимога (*Sollensforderung*), у випадку її відсутності йдеться про норму вживання. Норми вживання можуть бути прескриптивними або дескриптивними (Deml, 2015, с. 43).

У сучасній лінгвістиці розрізняють дескриптивний і прескриптивний підходи до вивчення мовних засобів, хоча й існують думки щодо повного заперечення прескриптивності, а отже, визнання невідповідності ролі лінгвіста і мовця щодо статусу нормативної лінгвістики та думки про те, що лінгвіст може бути повноправним і продуктивним мовним нормалізатором (Яворська, 2000, с. 21).

Вищезазначені підходи здебільшого в чистому вигляді не вживаються, проте мовні традиції певної країни зазвичай надають перевагу одному з них. Прескриптивна нормотворчість переважно припускає зневажливе ставлення до діалектів та інших регіональних або соціальних варіантів мови, наявність суворих і розвинених орфографічних і пунктуаційних правил, уніфікованої шкільної програми вивчення мови і т. ін., тоді як дескриптивний підхід часто виражається

у відсутності суворо встановлених правил у деяких аспектах мови (наприклад, у пунктуації), поблажливому ставленні до діалектів, фіксації великої кількості різних варіантів уживання в словниках тощо.

Прескриптивна і дескриптивна норми розрізняються за властивостями і функціями, більшою або меншою мірою залежать від системи і узусу, а також взаємообумовлені, взаємопов'язані одна з одною, що безпосередньо пов'язано з динамікою норми. Дескриптивна норма має декілька стадій розвитку: на початковому етапі вона збігається з імпліцитною нормою, на кінцевому етапі досягає експліцитної норми, тобто поширюється на весь мовний колектив. Експліцитна мовна одиниця має максимальну ймовірність закріпитися в системі мови за допомогою кодифікації, тобто потрапити в прескриптивну норму певного мовного колективу. Кодифікація є проміжним етапом у процесі формування і передбачає відбір, закріплення та репродукування мовним колективом мовних засобів, що входять до дескриптивної норми.

Висновки й перспективи подальших досліджень. На створення експліцитної і імпліцитної норм значно впливає освітній процес. Складником мовлення носіїв мови є як імпліцитна, так і експліцитна норми. Відмінність між ними полягає у становленні, розвитку та оновленні мовних норм. Кодифікованим елементом експліцитної норми постає прескриптивна норма, а некодифікований елемент – дескриптивна норма. Дескриптивна норма в німецькій мові – це норма писемної мови; орфографічна норма завжди прескриптивна, орфоепічна – дескриптивна. Писемні норми німецької мови базувалися на народно-розмовних формах мови. Прескриптивна норма виконує розпорядчу, оцінну і консервативну функції. Дескриптивні та прескриптивні норми в німецькій мові називають правилами (Regeln).

Перспективним вважаємо подальші дослідження дескриптивних і прескриптивних норм у лінгвістиці в плані співвідношення літературної норми й мовної практики в історично-культурному дискурсі; визначення і мотивування мовленнєвої діяльності з погляду сучасної кодифікації лексичної, граматичної і стилістичної норм. Аналіз, проведений у цій статті, є однією з необхідних передумов успішного розв'язання поставленого завдання.

ЛІТЕРАТУРА

- Арнольд, Й. В. (2004). *Стилистика. Современный английский язык: учебник для вузов*. Москва: Просвещение.
- Антропова, Л. И. (2013). Вариативность языковой нормы. *Филология. Искусствоведение*, 85, 35 (326), 8-10.
- Алексеев, П. М., Григорьева, А. С. (1984). *Норма, узус, статистика. Нормы реализации. Варьирование языковых средств*, 15-24.
- Ахманова, О. С. (2004). *Словарь лингвистических терминов*. Москва: УРСС: Едиториал УРСС.
- Бардукова, Г. (2012). Поняття “норма” у її співвідношенні з поняттями “система мови” та “мовна практика”. *Лінгвістичні студії*, 24, 143-149.
- Бачевич, Ф. С. (2000). *Основи комунікативної девіатології*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка.
- Гайович, Г. В. (2012). Прескриптивний підхід до вивчення мовних явищ: зміст, значення, проблеми. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*, 26, 39-47.
- Долинин, К. А. (2010). *Интерпретация текста: Французский язык: учебное пособие*. Москва: КомКнига.
- Демидович, Н. В. (1996). *Исключения из правил чтения гласных немецкого языка*. Дипл. соч. Санкт-Петербург.
- Євгененко, Д. А., Кучинський, Б. В., Білоус, О. М., Воронкова, Н. Р. (2008). *“Лінгвокраїнознавство” німецькомовних країн*. Вінниця: Нова Книга.
- Ицкович, В. А. (2010). *Очерки синтаксической нормы*. Москва: “Либроком”.
- Козырьков, В. П. (2004). Природа девиации и структура социальных норм. *Вестник ННГУ. Социальные науки*, 1 (3), 159-171.

- Кудрявцев, В. Н. (1992). *Социальные деформации: механизмы и пути преодоления*. Москва: "Издательство ИГиП РАН".
- Коць, Т. А. (2010). Про прескриптивну і дескриптивну норму в граматиці. *Культура слова*, 72, 47-55.
- Осовська, І. М. (2014). *Сучасний німецький сімейний дискурс: когнітивно-семантичний і комунікативно-прагматичний виміри*. (Дис. докт. філол. наук). Чернівці.
- Селіванова, О. О. (200). *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми*. Полтава: Дозвілля.
- Селіванова, О. О. (2006). Поетичний синтаксис у когнітивному висвітленні (на матеріалі творчості Л. Костенко). *Мова. Людина. Світ. До 70-річчя проф. М. Кочергана*, 309-314.
- Селігей, П. О. (2012). Нормативний підхід у мовознавстві й мовна критика. *Стиль і текст*, 13, 66-72.
- Скворцов, Л. И. (2005). *Теоретические основы культуры речи*. Москва: Высшая школа.
- Струганець, Л. В. (2011). Мовна норма: стале і змінне. *Культура слова*, 74, 34-43.
- Туришева, О. О. (2012). *Порушення рамкової конструкції в сучасній німецькій мові: функціональний аспект, нормативний статус*. (Автореф. дис. канд. філол. наук). Одеса.
- Фаска, Б. (1976). *Норма серболужицького літературного язика и ее кодификация*. Проблемы нормы в славянских литературных языках в синхронном и диахронном аспектах, 93-106.
- Хомутова, Т. Н. (2005). Теория языковой вариативности: социолингвистический аспект. *Вестник ЮУрГУ. Серия Лингвистика*, 2 (11), 28-34.
- Яворська, Г. М. (2000). *Прескриптивна лінгвістика як дискурс. Мова, культура, влада*. Київ: Нац. акад. наук України. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні.
- Aleong, S. (1983). *Nonnes linguistiques et normes sociales. La norme linguistique*. Paris.
- DAW: Krech E.-M. et al. (2009). *Deutsches Aussprachewörterbuch*. Mit Beiträgen von Walter Haas, Ingrid Hove, Peter Wiesinger. Unter Mitarbeit von Ines Bose, Uwe Hollmach, Baldur Neuber. Berlin u.a.: Verlag Walter de Gruyter.
- Deml, I. (2015). *Gebrauchsnormen der Wissenschaftssprache und ihre Entwicklung vom 18. bis zum 21. Jahrhundert. Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der Philosophischen Fakultät III (Sprach-, Literatur- und Kulturwissenschaften) der Universität Regensburg*.
- Duden: Der große Duden. (1962). Bd. 6: Duden Aussprachewörterbuch. Bearb. v. Max Mangold. Mannheim u.a.: Bibliographisches Institut.
- Durscheid, C. (2000). *Syntax. Grundlagen und Theorien*. München: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Eroms, H. W. (2007). *Stil und Stilistik. Eine Einführung (Grundlagen der Germanistik)*, 45. Berlin: Erich Schmidt Verlag GmbH&Co.
- Gallmann, P., Horst, S. (1997). Zum Begriff der orthographischen Regel. *Die Neuregelung der deutschen Rechtsschreibung: Begründung und Kritik*, 93-112.
- Leclerc, J. (1979). *Qu'est-ce que la langue? J. Leclerc Laval. Montréal: Mondial Éditeurs*, 38-47.
- Lodge, R. (1997). *Anthony. Le français. Histoire d'un dialecte devenu langue*. Paris: Fayard.
- Schmidt, W. (2007). *Geschichte der deutschen Sprache*. Ein Lehrbuch für das germanistische Studium 10., verbesserte und erweiterte Auflage, erarbeitet unter der Leitung von H. Langner und N. Richard Wolf. Stuttgart: Hirzel Verlag.

REFERENCES

- Arnoljd, Y. V. (2004). *Stylistyka. Sovremennyy anghlyjskyj jazyk: uchebnyk dlja vuzov*. Moskva: Prosveshhenye.
- Antropova, L. Y. (2013). Varyatyvnostj jazykovej normy. *Fyloghyja. Yskusstvovedenye*, 85, 35 (326), 8-10.
- Alekseev, P. M., Ghryghorj'eva, A. S. (1984). Norma, uzus, statystyka. *Normy realizacyu. Varjyrovanye jazykovykh sredstv*, 15-24.

- Akhmanova, O. S. (2004). Slovarj lynghvystyčeskykh terminov: Moskva: URSS: Edytoryal URSS.
- Bardukova, Gh. (2012). Ponjattja "norma" u jiji spivvidnoshenni z ponjattjamy "systema movy" ta "movna praktyka". *Linghvistyčni studiji*, 24, 143-149.
- Bacevyč, F. S. (2000). *Osnovy komunikatyvnoji deviatologhiji*; [monoghrafija]. Ljviv: LNU imeni Ivana Franka.
- Gajovyč G. V. (2012). Preskryptyvnyj pidkhid do vyvčennja movnykh javyssh: zmist, znachennja, problemy. *Ghumanitarna osvita v tekhnichnykh vyshhykh navchalnykh zakladakh*, 26, 39-47.
- Dolynyn, K. A. (2010). *Ynterpretacyja teksta: Francuzskij jazyk: uchebnoe posobyje*. Moskva: KomKnygha.
- Demydovyč, N. V. (1996). *Yskljuchenyja yz pravyl chtenyja ghlasnykh nemeckogho jazyka*. Dypl. soch. Sankt-Peterburgh.
- Jevghenenko, D. A., Kuchynskij, B. V., Bilous, O. M., Voronkova, N. R. (2008). "Linghvokrajnoznavstvo" nimeckomovnykh krajin. Vinnycja: Nova Knygha.
- Yckovyč, V. A. (2010). *Očerky syntaksyčeskoj normy*. Moskva: "Lybrom".
- Kozyrjkov, V. P. (2004). Pryroda devyacyy u struktura socyjalnykh norm. *Vestnyk NNGhU. Socyjalnye nauky*, 1 (3), 159-171.
- Kudrjavcev, V. N. (1992). *Socyjalnye deformacyy: mekhanyzmy u puty preodolenija*. Moskva: "Yzdateljstvo YGhyP RAN".
- Kocj, T. A. (2010). Pro preskryptyvnu i deskryptyvnu normu v ghramatyci. *Kuljtura slova*, 72, 47-55.
- Osovsjka, I. M. (2014). Suchasnyj nimeckij simejnyj dyskurs: koghnytvno-semantyčnyj i komunikatyvno-pragmatyčnyj vymiry. (Dys. d-ra filol. nauk). Chernivci.
- Selivanova, O. O. (2000). Suchasna linghvistyka: naprjamy ta problemy. Poltava: Dozvilla.
- Selivanova, O. O. (2006). Poetyčnyj syntaksys u koghnytvnomu vysvitleni (na materialy tvorčosti L. Kostenko). *Mova. Ljudyna. Svit. Do 70-ričchja prof. M. Kocherghana*, 309-314.
- Selighej, P. O. (2012). Normatyvnyj pidkhid u movoznavstvi j movna krytyka. *Stylj i tekst*, 13, 66-72.
- Skvorcov, L. Y. (2005). *Teoretyčeskye osnovy kuljtury rečy*. Moskva: Vysshaja shkola.
- Strughanecj, L. V. (2011). Movna norma: stale i zminne. *Kuljtura slova*, 74, 34-43.
- Turyšheva, O. O. (2012). Porušennja ramkovoji konstrukciji v suchasnij nimeckij movi: funkcionalnyj aspekt, normatyvnyj status. (Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk). Odesa, 2012. 20 s.
- Faska, B. (1976). Norma serboluzhyckogho lyteraturnogho jazyka y ee kodyfykacyja. *Problemy normy v slavjanskykh lyteraturnykh jazykakh v synkronnom y dyakronnom aspektakh*, 93-106.
- Khomutova, T. N. (2005). Teoryja jazykovoju varyatyvnoju: socyolnghvystyčeskyj aspekt. *Vestnyk JuUrGhU. Seryja Lynghvystyka*, 2 (11), 28-34.
- Javorsjka, Gh. M. (2000). Preskryptyvna linghvistyka jak dyskurs. *Mova, kuljtura, vlada*. Kyjiv: Nac. akad. nauk Ukrajinu. In-t movoznavstva im. O. O. Potebni.
- Aleong, S. (1983). *Nonnes linguistiques et normes sociales. La norme linguistique*. Paris.
- DAW: Krech E.-M. et al. (2009). *Deutsches Aussprachewörterbuch. Mit Beiträgen von Walter Haas, Ingrid Hove, Peter Wiesinger. Unter Mitarbeit von Ines Bose, Uwe Hollmach, Baldur Neuber*. Berlin u.a.: Verlag Walter de Gruyter.
- Deml, I. (2015). *Gebrauchsnormen der Wissenschaftssprache und ihre Entwicklung vom 18. bis zum 21. Jahrhundert. Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der Philosophischen Fakultät III (Sprach-, Literatur- und Kulturwissenschaften) der Universität Regensburg*.
- Duden: *Der große Duden*. (1962). Bd. 6: *Duden Aussprachewörterbuch*. Bearb. v. Max Mangold. Mannheim u.a.: Bibliographisches Institut.
- Durscheid, C. (2000). *Syntax. Grundlagen und Theorien*. München: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Eroms, H. W. (2007). *Stil und Stilistik: Eine Einführung (Grundlagen der Germanistik)*, 45. Berlin: Erich Schmidt Verlag GmbH&Co.
- Gallmann, P., Horst, S. (1997). *Zum Begriff der orthographischen Regel. Die Neuregelung der deutschen Rechtsschreibung : Begründung und Kritik*, 93-112.

- Leclerc, J. (1979). Qu'est-ce que la langue? J. Leclerc Laval. Montréal: Mondial Editeurs, 38-47.
- Lodge, R. (1997). Anthony. Le français. Histoire d'un dialecte devenu langue. Paris: Fayard.
- Schmidt, W. (2007). Geschichte der deutschen Sprache. Ein Lehrbuch für das germanistische Studium 10., verbesserte und erweiterte Auflage, erarbeitet unter der Leitung von H. Langner und N. Richard Wolf. Stuttgart: Hirzel Verlag.

*Дата надходження до редакції 08.11.2019 р.
Ухвалено до друку 21.11.2019 р.*